

THE ROLE OF NATURE PROTECTION ACTIVITIES IN THE FORMATION ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS

РОЛЬ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Olga Lomaka / Ломака О.С.,
graduate student / аспірантка

Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychna
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Анотація. У статті визначено особливості екологічної компетентності у формуванні свідомості молодших школярів. Аналіз наукових праць, дає можливість узагальнити погляди щодо формування екологічної свідомості. Навчально-практична діяльність, як складова частина освітнього процесу початкової школи поділяється на навчальну і позакласну виховну природоохоронну діяльність. Визначено особливості навчальної природоохоронної діяльності

Ключові слова: екологічна компетентність, природоохоронна діяльність, екологічна свідомість, учні.

Вступ.

Взаємодія суспільства і природи є найбільш актуальною проблемою сучасності, адже разом із наслідками екологічної кризи, суспільство зіткнулось із проблемами навколишнього середовища – це порушення стабільності природних біотопів та їх знищення, забруднення повітря, підвищення концентрації газів, важких металів, радіонуклідів, зміна світлового і теплового балансів, погіршення стану здоров'я населення.

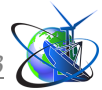
Основний текст.

В зв'язку із складною екологічною ситуацією, що склалася на даний час у суспільстві, виникає потреба виховання у молодших школярів екологічної компетентності, яка формується через природоохоронну діяльність. У вирішенні цих проблем провідна роль належить початковій школі, в освітньому процесі якої у позакласній виховній роботі створені умови екологічного виховання та формування екологічної компетентності молодших школярів.

Головними завданнями екологічної освіти сучасної школи можна вважати:

- засвоєння наукових знань про взаємозв'язок природи, суспільства і людської діяльності;
- розуміння багатогранної цінності природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема;
- оволодіння нормами правильної поведінки в природному середовищі;
- розвиток потреби спілкування з природою;
- активізація діяльності щодо охорони й поліпшення навколишнього середовища.

Екологічна освіта припускає навчання турботливого ставлення молодшого школяра до довкілля і разом з тим вдосконалення внутрішнього світу самої особистості. Лише усвідомлення себе частиною макросвіту, пов'язаною з ним невід'ємними зв'язками, дозволяє будувати гармонійні зв'язки із середовищем.

При відповідній екологічній освіті та вихованні молодший школяр спроможний ставити завдання цілеспрямованого формування навколишнього середовища з такими властивостями, які сприяли б підтриманню продуктивності й розмаїття в природних системах. Сформована екологічна свідомість в процесі екологічної освіти і виховання стане обмежувачем, що коригує характер взаємостосунків між людиною, суспільством та природою. В основі розвитку концепції екологічної освіти лежить модель стійкого розвитку [3].

Порушення людиною екологічної рівноваги, нав'язування природі сторонніх їй стосунків верховенства, пріоритету вимагають формування в екологічній свідомості позиції права людини на такі взаємодії. Людина повинна усвідомлювати себе як одну з природних систем і визначати своє місце в загальній системі стосунків.

Таким чином, можна конкретизувати термін екологічна свідомість, під яким розуміється вся суспільна свідомість, зорієнтована на новий підхід до навколишнього світу і місця людини в ньому.

Отже, *екологічна свідомість* – усвідомлення, розуміння екологічної ситуації, елемент триєдиного процесу сприйняття – розуміння – дія, кожний елемент якого є соціально, політично та культурно опосередкованим [1].

С. Деробо екологічну свідомість характеризує за *особливостями*:

- усвідомлення особистості на психологічному рівні себе частиною природи;
- суб'єктивний характер сприйняття природних об'єктів;
- прагнення до безкорисливої взаємодії зі світом природи [1].

А. Кмець, досліджуючи екологічну свідомість, трактує її як форму свідомості, яка на певному етапі розвитку суспільства включає в себе сукупність екологічних знань, поглядів, переконань, емоцій, уподобань, мотивацій, що відображають екологічне буття, спрямована на підтримання нормального функціонування природи, як цілісної системи й оптимального етапу системи «суспільство-природа» [3].

Процес формування свідомості особистості утворює низку ієрархічно організованих зв'язків та елементів, які відбуваються у світогляді особистості в послідовності:

- знання;
- емоції;
- мислення;
- свідомість;
- діяльність [2].

Аналіз наукових праць, дає можливість узагальнити погляди щодо формування екологічної компетентності.

Процес формування *екологічної компетентності* – це процес засвоєння нових екологічних знань, який відбувається шляхом свідомого та організованого впливу на психіку особистості ззовні, під час особистого спостереження, що підтверджується чуттєвим доказом та практичною діяльністю.

Закріплення екологічних знань, формування екологічної свідомості яке відбувається у закладах початкової освіти під час освітнього процесу можна розділити на три складові:

- *навчально-пізнавальна діяльність*, яка забезпечує формування екологічної компетентності, переконань, знань, умінь і навичок;
- *дослідницька діяльність*, яка сприяє поглибленню і розширенню знань, стимулює розвиток здібностей особистості до розв'язання екологічних проблем;
- *навчально-виховна діяльність*, яка закріплює сформовані уміння і навички, та проявляється у практичній реалізації природоохоронної діяльності учнів початкової школи під час занять у гуртках, групі продовженого дня, екскурсій, організації різноманітних акцій та заходів природоохоронної діяльності. Вона є основним фактором у формуванні екологічної компетентності школярів та набуття практичного досвіду природоохоронної діяльності.

В зазначеному поділі навчально-виховна діяльність, як складова частина освітнього процесу початкової школи поділяється на навчальну і виховну природоохоронну діяльність.

Особливостями виховної природоохоронної діяльності: є організація природоохоронної діяльності відповідно до вимог навчальних програм, оволодіння різними способами дій використання найрізноманітніших засобів екологічної діяльності – розумових і практичних. Вона має на меті формування й удосконалення практичних умінь і навичок з охорони природи, розвиток і прояв вольових якостей, а також потреби й уміння виявляти активність у розв'язанні місцевих екологічних проблем.

Основними напрямками природоохоронній діяльності є:

- проведення моніторингу за станом довкілля;
- участь у природоохоронних заходах;
- розробка проектів природоохоронних акцій;
- засвоєння охоронного значення ландшафтних пам'яток природи тощо.

До ландшафтних пам'яток природи належать:

- 1) місця відпочинку та естетичної насолоди природою;
- 2) ділянки для здійснення освітніх функцій, які виступають музеями природи;
- 3) експериментальні ділянки, на яких здійснюється відновлення біоти;
- 4) ландшафтні системи, які асоціюються з уявленнями про біоцентр або біокоридор;
- 5) унікальні природні комплекси або окремі види, які є під загрозою зникнення і потребують суворої охорони [3].

Завдання природоохоронних заходів передбачає:

- організацію діяльності учнів, спрямованої на розв'язання екологічної проблеми місцевого рівня;
- організацію співпраці із зацікавленими установами чи особистостями в здійсненні природоохоронної діяльності.

Результатом природоохоронних заходів є:

- благоустрій місцевості;
- створення парку, алеї;
- закріплення екологічних знань у школярів;
- формування екологічної свідомості;
- навички поведінки при у природоохоронних заходах.

Практична природоохоронна діяльність включає:

- інтегровані уроки, які розкривають взаємодію суспільства і природи;
- поєднання уроків із спілкуванням з природою (екскурсії, екологічні походи, науково-практичні завдання під час екскурсій екологічними стежинами, літні табори тощо);
- використання проблемних методів навчання;
- поєднання навчальної, позакласної і самостійної природоохоронної діяльності.

Практична реалізація природоохоронної діяльності відбувається шляхом проведення природоохоронних заходів, які можуть проходити у вигляді агітаційної, пропагандистської та виховної роботи у формах:

- акції;
- конкурси;
- фестивалі;
- виставки;
- тижні екології;
- чемпіонати;
- експедиції;
- походи;
- природоохоронні технології;
- екологічні заходи;
- екологічні олімпіади;
- зустрічі з представниками громадських екологічних організацій тощо.

Екологічний аспект навчальних предметів пов'язаний з розкриттям ролі природи в розвитку особистості, виражається у вихованні любові до природи і насолоди її красою – високоморального відношення до неї, застереження від нанесення їй зла, у формуванні установки: природа – дім людини, який потрібно берегти.

Учень, який тонко відчуває красу природи, пов'язує з нею свої надії, радість, віру в майбутнє. Усвідомлення причетності до всього живого, велика любов до природи, відчуття злитості з її долею породжують в особистості такі якості, як доброта, відчуття прекрасного, бережливість.

Екологічний аспект початкової школи органічно зв'язаний з ідеєю про роль природи в розвитку особистості, в її духовному збагаченні, в морально-естетичному вихованні. Організація виховного процесу зв'язана з впливом природи на особистість, на виконання нею відповідної діяльності.

Концептуальний підхід – це здатність поєднати велику кількість супутньої інформації, основні концепції та принципи екології. Це допоможе ширше усвідомити значимість екологічних проблем, їх актуальність для всього світу,

погляди впливових вчених, різні точки зору та можливі наслідки дій людей.

Різноманітні позакласні й позашкільні заходи щодо охорони природи можна класифікувати так:

- індивідуальні заходи;
- групові заходи;
- масові заходи.

Позакласні заходи сприяють поглибленню й розширенню теоретичних знань учнів про біологічні особливості рослин і тварин; привчають учнів брати участь у вивченні природи. Усі вище перераховані види позакласних заходів прищеплюють учням любов до природи, рідного краю, виховують культуру індивідуальної поведінки у природі, формують практичні уміння і навички.

Серед групових позакласних заходів перше місце займають факультативні заняття з охорони природи. Вони передбачають поглиблену систематичну підготовку до охорони та бережливого ставлення до природи учнів старших класів. Враховуючи знання учнів, набуті в попередніх класах з питань охорони природи, в програму цих занять слід включати складні питання: теоретичні основи охорони природи; питання з охорони атмосфери, водних ресурсів, надр, ґрунтів, рослинності, тваринного світу; організація охорони природи на Україні, в області, районі. Велике значення мають семінарські заняття, екскурсії у природу, практичні роботи.

Висновки.

Отже, під час залучення учнів початкової школи до проведення природоохоронної діяльності відбувається закріплення, знань, умінь, практичних навиків і як результат – формування екологічної компетентності.

Література:

1. Кмець А. Роль екологічних знань у формуванні екологічної свідомості студентів / Алла Кмець // Вища освіта України. 2002. № 4. С. 99–103.
2. Совгіра С. В. Технологія та організація природоохоронних робіт: підручник / С. В. Совгіра, Г. Є. Гончаренко, С. О. Люленко. К.: Наук. світ, 2011. 319 с.
3. Формування валеологічної культури майбутнього вчителя у системі роботи закладів вищої та передвищої фахової освіти. Частина 1: монографія/[авт.кол.:О.В.Браславська, М.І.Галузінська, З.М.Крамська, та ін.]. Умань:, 2022. 283с.

Literature:

1. Kmets A. The role of ecological knowledge in the formation of environmental awareness of students / Alla Kmets // Higher Education of Ukraine. 2002. No. 4. P. 99–103.
2. Sovgira S. V. Technology and organization of nature protection works: textbook / S. V. Sovgira, G. E. Honcharenko, S. O. Lyulenko. K.: Science. world, 2011. 319 p.
3. Formation of the valeological culture of the future teacher in the work system of institutions of higher and pre-higher professional education. Part 1: monograph/[authors: O.V. Braslavska, M.I. Galuzinska, Z.M. Kramska, etc.]. Uman:, 2022. 283p.

Annotation. The article defines the peculiarities of environmental competence in the formation of the consciousness of younger schoolchildren. The analysis of scientific works makes it

possible to generalize views on the formation of environmental consciousness. Educational and practical activities, as an integral part of the educational process of primary school, are divided into educational and extracurricular educational nature conservation activities. The peculiarities of educational environmental protection activities have been determined

Key words: *environmental competence, environmental protection activity, environmental awareness, students*